

PERVİN-İ İ'TİSÂMÎ VE ŞİİRLERİNDE KADIN KONUSU

Güller Nuhoğlu*

Özet

Bu çalışmada Meşrutiyet Devri İran Edebiyatı şairlerinden Pervîn-i İ'tisâmî, hayatı ve şiirlerindeki kadın konusu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pervîn-i İ'tisâmî , şiir, kadın, Meşrutiyet Dönemi.

Summary

Pervîn-i İ'tisâmî is one of the Persian poet in the period of Constitutional Monarch. In this study we have dealt with her life and the theme of woman in her poems.

Key words: : Pervîn-i İ'tisâmî, poet, woman, the period of Constitutional Monarch

Meşrutiyet devri İran şiirinin belki de bütün İran şiirinin en büyük kadın şairlerinden biri olarak kabul edilen Pervîn-i İ'tisâmî aslen Azerbaycanlı bir anne ile Aştîyânlı¹ bir babanın kızı olarak 25 İsfend 1285 hş. (15 Mart 1906) de Tebriz'de dünyaya geldi. 1921 (1912) yılında ailesinin Tahran'a yerleşmesiyle babası Mîrzâ Yûsuf Hân-i Âştîyânî² ve özel öğretmenlerin gözetiminde başladığı ilk tahsilini Tahran'ın ilkokullarının birinde³, orta öğrenimini de Tahran

Okt. Dr.; İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

¹ Aştîyân: İran'ın, başşehri Erak olan Merkezî eyaletinde bir şehir. Pervîn'in büyük babası İbrahim Hân-ı Aştîyânî Azerbaycan'ın maliye amiri (Pişkar-ı Maliye-i Azerbaycan) ünvanıyla doğum yeri olan Aştîyân'ı terk ederek Tebriz'e yerleşmiştir. Bu sebeple Pervîn'in babası da bu şehirde dünyaya gelmiştir.
² İ'tisâmî'l-Mülk olarak tanınan Mîrzâ Yûsuf Hân-ı Aştîyânî (İ'tisâmî), ünlü bir mütercim, yazar, edip ve bibliyografittir. Pervîn'in ilk şiirlerinin yayımlandığı Mecelle-yi Bahâr onun yönetiminde yayınlanmıştır. Aynı zamanda Fars nesrinin yenilenmesinin öncülerinden sayılmaktadır 1316 hş.'de Tahran'da vefat etmiştir. (Abdulhuseyn Zerrînkûb, *Ba Kârân-ı Hulle* [VIII. Baskı], Tahran, tarihsiz, s.364.).
³ Hasan Alî Muhammedî, *Ez Bahâr Ta Şehriyâr*, Tahran, 1373hş., II, 405; Seyyid Alî Şâherî, *Şehbâzân-ı Kullehâ-yi Edeb-i Pârsî*, Tahran, 1384 hş., s.383

Amerikan Kız Koleji'nde (Mordâd 1303/Haziran 1924)'de tamamladı. İki yıl süreyle aynı okulda Fars ve İngiliz edebiyatı dersleri okuttu. Bu sırada mürebbiye olarak saraya girmesi teklif edildiyse de kabul etmedi.⁴ Bir ilim adamı, gazeteci olan babasına refakatle İran ve başka ülkelerde kısa süreli seyahatler yaptı. Tîr 1313 (10 Temmuz 1934)'de Kirmanşah Emniyet Dairesi başkanı olan, babasının amcasının oğlu ile evlenerek Kirmanşah'a gitti. Ancak farklı yetişme tarzına ve ruh yapısına sahip bu iki insanın birlikteliği iki aydan fazla sürmedi.⁵ Baba evine dönen Pe'vîn'in 11 Mordâd 1314 (2 Haziran 1935)'de nikâh akçesinden vazgeçmesiyle de resmen noktalandı.⁶ Pervîn bu olay karşısında olabildiğince metanetli davrandı. Yazdığı üç beyit⁷dışında bu olayla ilgili olarak ömrünün sonuna kadar kimseyle konuşup, hiçbir şikâyetle bulunmadıysa da muhakkak ki onun şair ruhu bu olaydan çok etkilendi.⁸ Bir müddet Tahran'daki Yüksek Öğretmen Okulu (Dâniş Serây-ı Alî-yi Tehran) kütüphanesinde çalıştı.⁹ 1315 hş. (1936) yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir beratla beraber kendisine tevcih ettiği ödülü "*Bu işe benden daha lâyük olanlar vardır*" diyerek kabul etmedi.¹⁰ Büyük bir sevgi ile bağlı olduğu babasını 1316 hş. (1937)'de kaybettikten sonra ona duyduğu hasretten dolayı hayatını sürekli bir sıkıntı içinde geçirdi.¹¹ 3 Ferverdin 1320 hş. (23 Mart 1941)'de aniden tifoya yakalandı. Hastalığının yanlış teşhisi sebebiyle kısa bir süre sonra hayata veda etti (15 Ferverdin 1320/6 Nisan 1941). Kum şehrindeki Tayyîbe Beldesinin Sahn-ı Cedîd Meydanındaki aile kabristanında babasının kabri yanına defnedildi. Ölümünden sonra evrakları arasında kendi el yazısı ile mezar taşı için yazmış olduğu şiiri¹² bulundu. Yazılış tarihi bilinmeyen bu şiir mezar taşına nakşedildi.

⁴ M. İshâk, "Pervîn-i İ'tisâmî". *Edebiyyât-ı Novîn-i İran*, Tahran, 1363 hş., s.178; Ebü'l-Feth İ'tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât ve Kita'at-ı Eş'ar ki be Münasebet-i Derguzeşt ve Evvelin Sal-i Vefatı Hanım-ı Pervîn-i İ'tisâmî*, Tahran, 1977, s.7

⁵ İ'tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât*, s.7; Muhammed Ca'fer Yâhakkî, *Câyâr-ı Lalzehâ*, Tahran, 1385 hş., s.171-72; Muhammed Ca'fer Yâhakkî, *Çun Sebû-yî Teşne*, Tahran, 1375 hş., s.163, Dâryûş Sabûr, *Ber Kerân-ı bî Kerân*, Tahran, 1382 hş., s.152.

⁶ İ'tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât*, s.63-66.

⁷ Ey gül! Dikenin serzenişi ve acı veren ucundan başka gül bahçesinde ne gördün? Ey gönül aydınlatan yakut! Bütün bu parlaklığına rağmen pazarda adı müşteriden başka ne gördün? Gül bahçesine gittin nasibin diken oldu. Ey müptela kuş! Kafesten başka ne gördün? (Pervîn İ'tisâmî, *Dîvân*, [nşr. Ebü'l-Feth İ'tisâmî]), Tahran, 1977, s.268.

⁸ Pervîn İ'tisâmî, *Dîvân*, (nşr. Ahmed Kerîmî), Tahran 1371 hş., Zindegînâme: Yâhakkî, *Câyâr-ı Lalzehâ*, s.171-172; Yâhakkî, *Çun Sebû-yî Teşne*, s. 163.

⁹ Alî Ekber Dihhudâ, 'Pervîn-i İ'tisâmî', *Luğatnâme-yi Dihhudâ*, XII, 292.

¹⁰ İ'tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât*, s. 7; *Dîvân* (nşr. Ahmed Kerîmî), Zindegînâme.

¹¹ Zerrînkûb, *Ba Kârân-ı Hulle*, s. 364.

¹² Kara toprağı yastık edinen bu kişi edep feleğinin yıldızı Pervîn'dir.

Münzevi bir yaradılışa sahip olan ve çok küçük yaşlardan itibaren ilim ve edebiyata büyük bir ilgi duyan Pervîn, Arapça, Farsça ve bu iki dilin edebiyatlarını babasından öğrendi. Öyle ki daha 11 yaşında iken Firdevsî, Nizâmî, Mevlevî, Nâsır-ı Husrev, Enverî, Ferruhî hakkında bir otorite gibi görüşler ortaya koyacak seviyeye geldi.¹³ Ondaki şiir kabiliyetini gören babası, Arapça ve batı dillerinden yaptığı tercümelemleri nazım haline getirtmek suretiyle kızını şiir yazmaya teşvik etti. Böylece şiir yazmaya başlayan Pervîn ilk şiirini çocuk denecek bir yaşta kaleme aldı. Onun şiir yazmasında babasının teşvik ve gayretleri yanında elbette o devirde bir edebiyat mahfilî durumundaki evlerine gelip giden Melikü's-Şuarâ Bahâr, Hacı Seyyid Nasrullâh-ı Tâkî, Dihhudâ v.b. gibi asrın şiir ve edebiyat üstadı sayılan şahsiyetlerin de rolü büyüktür.¹⁴

Pervîn'in edebiyat âlemine adım atması babasının çıkardığı *Bahâr* dergisinde 1300 hş. (1921)'de yayımlanan bir şiiri ile başladıysa da onun edebî çevrelerde kabul görmesi ilk defa Alî Ekber Dihhudâ'nın 1308-1311 hş.(1921-1932) yılları arasında Tahran'da basılıp yayımlanan *Emsal ve Hikem* mecmuası sayesinde oldu.¹⁵ Dihhudâ onun bazı özlü sözlerini Fars dilindeki emsal ve hikemler arasında nakletti. Daha sonraları da bir kısmını bizzat Dihhudâ'nın kaleme aldığı hal şerhinin *Lugât-nâme*'de yer alması onun, Fars şiirinin ünlü simaları arasında yer alacak derecede iyi bir şair olduğunu göstermektedir.

Bir yandan babasının, tüm gayretini sarf ederek ona sunduğu ilmi ve edebi ortam bu yetenekli genci Arap ve Fars edebiyatlarında derinleştirirken diğer yandan Amerikan Kolejindeki eğitimi onun batı, özellikle de İngiliz edebiyatı ile tanışmasına vesile olarak bu yolda olgunlaşmasını sağladı¹⁶.

Her ne kadar acı günlerden başka gün görmediyse de ne dersin de onun sözü şirindir

Bütün bu anlamlı sözlerin sahibi bugün bir Fatıha ve Yasin isteyendir.

Dostların onu hatırlamaları güzeldir. Çünkü dostsuz gönül gamlıdır.

Göze kaçan toza can tahammül edemez. Göğüs üzerindeki taşa nasıl etsin!

Her kimin hakikat gözü varsa bu yatağı görünce ibret alır,

Kim olursan ol, nereye ulaşırsan ulaş varlığın son menzili burasıdır.

Kader olunca, çare teslim, edep de temkindir.

Bu alemin çok eski tarzı dünyayı getirtmek, öldürmek ve gizlemektir

Bu mihnet diyarında gönlünü teskin edebilen mutludur. (Divân [nşr. Ebü'l-Feth İ'tisâmi])

¹³ Muhammedî, *Ez Bahâr Ta Şehriyâr*, s. 405; Şâherî, *Şehbâzân-ı Kullehâ-yi Edeb-i Pârsî*, s. 383

¹⁴ Zerrînkûb, *Ba Kârvân-ı Hulle* s. 365; Yâhakkî, *Câyâr-ı Lahzehâ*, s. 171; Yâhakkî, *Çun Sebû-yî Teşne*, s. 163.

¹⁵ *Emsal ve Hikem*'in yayımlanmasından bir kaç yıl önce genç bir araştırmacı olan Muhammed Ziya Heştârî'dî *Müntehabât-ı Asâr* ismi ile tenkidî bir eser neşretmiş (1303 hş.) ve bu eserde Pervîn'in şiirinden övgüyle bahsederken asrın diğer şairlerinden bazıları hakkında yergide bulunmuştu. Onun bu hareketi bu şairleri kızdırmış ve bizzat Melikü's-Şuarâ Bahâr 'ı bu tarz eleştirilere itiraza sevk etmişti (Zerrînkûb, *Ba Kârvân-ı Hulle*, s.364).

¹⁶ Sabûr, *Ber Kerân-ı bî Kerân*, s.152; Zerrînkûb, *Ba Kârvân-ı Hulle*, s. 365.

Şiirlerinin bir dîvânda toplanıp yayımlanması düşüncesi babasının, o evlenmeden önce böyle bir girişimin “dar görüşlüler nezdinde yanlış yorumlara sebebiyet vereceği” kaygısıyla ancak eşinden ayrıldıktan sonra gerçekleşti¹⁷. Melikü’ş-Şuarâ Bahâr’ın övgü ve takdirlerini içeren bir önsözle birlikte 1314 hş. (1935) yılında ilk baskısı yapılan dîvânının günümüze kadar onlarca baskısı yapıldı.

Genel olarak Pervîn’in şiiri şöyle değerlendirilmektedir:

Pervîn’in şiiri bir dönemin, olayların ve şahısların şiiri değildir. İyi ahlâkın tanıtılması ve eğitiminin şiiridir. Faziletin, şefkatin, sevginin ruh coşturan nağmesidir. Gayretin, işin ve çalışmanın cezbedici ahengidir. Uyanıklığın, temkinin ve kurtuluşun şarkısıdır. O şiirlerinde insanların hisleriyle fısıldaşmış, üzgün kalpleri teselli etmiş, dertli gönüllere sükûnet başıslamıştır¹⁸. Şiirlerinin hepsinde hakikati arayan ve gerçeği gören bir şairdir. Bu nedenle hayatın acılarını herkesten daha iyi idrak etmiş ve kendine has bir beceri ile okuyucularına sunmuştur¹⁹. Kısacası onun şiiri kendi ruh ve düşüncelerinin aynasıdır. Bu şiirler her ne kadar sakin ve durgun bir okyanus gibi görünseler de gizli melâl ve hüznle örttüğü ruhî fırtınalarını, acı ve sevinçlerini yansıtmaktadırlar.²⁰

Konu yelpazesi epeyi geniş olan Pervîn, toplumsal konulardan ahlâki ve tasavvufî konulara kadar hemen her konuda kalem oynattığı şiirlerinde hem form hem de kalıp yönünden tamamen eski şairlerin tarzına bağlı kalmıştır. Çoğunluğu Nâsır-ı Husrev ve Senâ’î tarzındaki²¹ kasidelerinin muhtevası, genellikle öğüt, hikmet, ahlâki hükümler ve irfanî konulardır. Şairlik ve nazım yönünden çok yüce, olgun ve bazısı da çağdaşı büyük kasideciler ayarında olan bu şiirler içerik ve konu yönünden kasidecilerin tarzından farklı bir durum arz etmektedir. Onun kasidelerinde tegazzül, teşbib ve tahallüs gibi şiiri monotonluktan çıkaracak bölümler yoktur. Fakat O, şiirinin akıcılığını kendi şairlik mahareti, telmihler, temsiller, teşbihler ve kelâmî tavsiflerle sağlamıştır.

¹⁷ İ’tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât* s. 7; *Dîvân* (nşr. Ahmed Kerîmî), *Zindegînâme*; Muhammedî, *Ez Bahar Ta Şelriyâr*, s.406; Şâherî, *Şehbâzân-ı Kullehâ-yi Edeb-i Pârsî*, s.383.

¹⁸ İ’tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât*, s. 14-16.

¹⁹ Zebihullah Safâ, *Genç-i Sohen*, Tahran, 1354 hş., s. 293.

²⁰ *Ber Kerân-ı bî Kerân* s. 153.

²¹ *Zerrînkûb*, *Ba Kârvân-ı Hulle*, s. 369; *Dîvân*, (nşr. Ebü’l-Feth İ’tisâmî) Mukaddime.

Çünkü bu kasidelerde amaç, lâfazanlık yapmak yerine icaza riayet ederek ahlâkî meseleleri telkin etmektir.²²

Pervîn'in asıl başarısı, Senâ'î ve Enverî tarzında kaleme aldığı canlı-cansız, soyut-somut her türlü varlığı karşı karşıya getirip kendi halleri gereğince söz söyleyerek oluşturduğu münazara veya soru-cevap tarzındaki mesnevî ve kıt'alarındadır. Her ne kadar bu tarz islâm öncesi ve islâmî devirlerde şairlerce ilgi görüp kullanılmışsa da denilebilir ki hiçbir şair onun ifade kudreti, doğru düşüncesi ve düzeninde bu işin üstesinden gelememiştir. O, kıt'alarında kendi annelik şefkatini ve ruh güzelliklerini kuşların, fakir annelerin ve çaresizlerin diliyle ifade ederken okuyucuyu kendi hayal alemine çekmiş; bazen üzmüş, bazen düşündürmüştü; nadir olarak da güldürmüştür. Ama hepsinden önemlisi muhakkak ahlâk dersi vermiştir²³.

Pervîn'in Şiirinde Kadın

Pervîn'in "kalemimi kendi hem cinslerinin durumunu düzeltme iyileştirme veya toplum içindeki konumlarını yükseltme yolunda kullanmadığı"²⁴ gibi bir iddia bulunmakla beraber, onun daha ilk gençlik yıllarından itibaren İran toplumunda kadının yeri ve statüsü hakkında teşhis ve tesbitlerde bulunduğu; ancak Şahın emriyle peçenin kaldırılmasına kadar konuyu müstakil bir tema olarak işlemediği söylenebilir. Nitekim Amerikan Kız Koleji'ni bitirdiği gün irad ettiği nutuk konuya ilgisini göstermektedir. Buna rağmen, o hiçbir zaman İran'daki kadın hareketlerinin içinde yer almayı uygun görmemişti. Çünkü kadınların durumunu düzeltmek için kendi sosyal sınıfından olmayan kadınların gayret göstermelerinin gerekliliğine inanmaktaydı²⁵. Onun kadın hakkındaki görüşleri Melikü's-Şuarâ Bahâr, Mirzâde-i Işkî (ölm. 1924), Nizâm-ı Vefâ (ölm. 1962) gibi meşrutiyet devri İran aydınlarıyla uyuşmaktadır. Pervîn'in bu konudaki görüşlerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

²² Sîmîn Behbehânî, 'Pervîn, Şair-i İhsâs ve A'tife'. *Dîvân* (nşr. Ahmed Kerîmî), s. 28.

²³ *Dîvân*, (nşr. Ebü'l-Feth İ'tisâmî) Mukaddime : Behbehânî, 'Pervîn, Şair-i İhsâs ve A'tife', s. 29-30.

²⁴ İshâk, "Pervîn-i İ'tisâmî", s.180; Muhammedî, *Ez Bahâr Ta Şehriyâr*, s.406.

²⁵ İshâk, "Pervîn-i İ'tisâmî", s.178.

1- Anne olarak kadın:

Pervîn kısa ömründe annelik duygusunu tadamamasına rağmen, bir kadın olmanın verdiği annelik iç güdüsüyle yüreğinde canlanan şefkati, kuşların, fakîr annelerin ve çaresizlerin dilinden anlatmış, anne ve çocuk haklarından, bunlara özen göstermenin gerekliliğinden bahsetmiştir. Ona göre anne evinin direğidir, yuvanın huzura kavuşması da viran olması da anneye bağlıdır.

....

Gece geldi yuva karanlığa gömüldü, gittiği seferden dönmedi anne kuş

...

Yavrular su ve yem hayaliyle uyudular, artık mutluluk civıltıları yükselmedi yuvadan.

Artık o yüksek evin damundan, sabahleyin kimse uçmadı

O mutluluk, arzu, nimet ve naz birden yok oldu

O kaybolmuşları kimse hatırlamadı

O güvenli, temiz küçük yuva sonunda boş ve harap kaldı

Sonunda o delik deşik pencereden sıvalar döküldü. Damdan içeri çer çöp, toz toprak doldu

Artık ne uyumak için rahat edilecek bir yer, ne de rahat etmek için üzerine çöküp etrafın seyredildiği bir dam...

O aydınlık yuva berbat oldu, o dirlik ve düzen bozuldu.

...

Artık o harabe, bir daha mamur olmadı.²⁶

'Bâm-ı şikeste' başlıklı şiirinde de bu konuyu şöyle işlemektedir:

...

Bir rüzgar esti, o küçücük yuvayı harap etti. Yuva yıkıldı, yere indi

²⁶ *Divân*, (nşr. Ebü'l-Feth İ'tisâmî) s.75.

Bir beden titredi, fırsatlar yok oldu. Küçük bir kuş yere düştü, kanadı kandan kızardı

Bir zalimin zulmünden yolcu yolundan oldu. Bir olayın kudretinden bir kapı kapandı

Ahd ve sevgi bağı birbirinden koptu, nam ve nişan defterden silindi

Artık o yuvadan arzulu sesler yükselmedi, o çalı çırpı sonunda ateşe atıldı

Bunca yıllık arzular yok oldu, küçük bir yavru annesinden uzak düştü²⁷

Gerek münzevi yaradılışı, gerekse o günün İran toplumunda kadının ev dışındaki hayattan koparılması sebebiyle, evin çatısı altında meydana gelen olayları birebir yaşamış biri olarak aynen şiirinde aksettiren Pervin, evin dışındaki hayatı anlatırken istiare ve kinayelere baş vurmak zorunda kalmıştır. Nitekim 'do mehzer' başlıklı şiirinde, karısını evde rahat rahat oturmakla suçlayan, her fırsatta kendi işlerinden ve evin maddi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çektiği zahmetlerden bahseden bir hakimin, karısının birkaç gün evden ayrılmasıyla ev işlerini düzene koymak için çektiği sıkıntıları ve evin düzeninin alt üst olmasına sebep olduğunu son derece etkili bir şekilde dizelere dökmüştür:

....

Kadı kızgınlıkla karısına baktı. Benim hayatım senin yüzünden karardı dedi.

Sen dünyanın sıcağından soğuşundan habersizken ben binlerce kavgı ve gürültünün tutsağıyım

Sen uyurken ben gece gündüz koşturdum. Ne acayip! Ben kavrulup kururken sen semirip şiştin.

...

Para kesesine takıldı gözün, süsün püsün için harcamaya can attım

²⁷ a.g.e, s. 38.

Bundan sonra ne yol gösteren ne de takip edenim. Senin gibi eve yerleşeceğim

...

Kadın şefkatle güldü, kapı duvar ile bu kavganın sebebi ne? diye sordu

...

Ben ne bir iş sahibiyim ne de senin gibi omzumda bir yük taşıyorum iddiasındayım.

Yarın evden gidiyorum, sen bu alt üst olmuş tezgâhta işleri yoluna koy.

Ben bir iki günlüğüne gidiyorum, burada kal ve bilinmesi gerekenleri benim gibi öğren.

...

Seher vakti kadın evden ayrılınca ev mahkeme oldu kadı oturdu.

Bazen yazı yazdı bazen efsane okudu. Evdeydi ama evden habersizdi.

...

Kadı evin kavga ve gürültü ile dolu olduğunu gördü. Buranın da bir mahkeme olduğunu ama başka çeşit bir mahkeme olduğunu anladı.

...

Bu kavga ve dövüşten başı döndü. Mahkeme vakti geçti gitmem gerek dedi.

Yerinden kalkınca karısı kapıyı açtı. Söylediklerimin doğruluğunu gördün mü? Dedi.

Sen mahkemede binlerce (davaya) hakimlik ettin. Fakat evdeki işleri halletmekten acizsin.

...

Sen kendi işinden çok bahsettin. Ben hiçbir şey söylemedim, işimi sen gördün.

Sen evin kavgasını görünce (ancak) birkaç gün dayanabildin ve firar ettin.

Ben yüzlerce ateşi bazen elim, bazen gözümler bazen kulağımla bir anda söndürdüm

...

Sen evde hırsızın kim olduğunu, anlatılanların hangisinin doğru, hangisinin masal olduğunu ne bilirsin?

Kadın evin hırsızını tuzağa düşürdü, masalı gerçekten uzaklaştırdı.²⁸

Pervîn her şeyden önce bir ahlâk ve terbiye şairidir. Bu sebeple kadının ev idaresi ve ailenin huzurunu sağlamak yanında, bir anne olarak asıl görevinin çocuklarını eğitmek olduğunu söyler. Annenin çocuğun ilk öğretmeni olduğunu vurgulayarak, ona yaşama sanatı için rehberlik edip öğüt verir. Çalışmaya ve gayret göstermeye teşvik eder. Kendisinin de bu yolda birçok güçlüğü katlandığını hatta bu uğurda canını bile vermekten çekinmediğini, aksine bütün bu zahmetlerden büyük bir mutluluk duyduğunu ifade eder.

Küçücük bir güvercin uçmak arzusuyla bir gün kanat çırpmaya cüret etti

Daldan dala uçtu, damdan ırmak kenarına geçti

O yakın yol ona çok uzak göründü, dünya gözünün önünde karardı

...

Korkudan bir yere sindi yorgunluktan yolda çaresiz kaldı

Bazen endişeyle etrafa baktı bazen korkudan başını kanadının altına aldı

...

Ne etraftaki olayların ismini söyleyebiliyordu ne de yuvanın yolunu bulabiliyordu

Ne her geceki gibi yem ve su sözü, ne de güzel bir uykudan ad ve nişan vardı

Takatten düştü, aczinden feryat etti. Bir daldan annesi ona şöyle seslendi

²⁸ a.g.e, s. 133-135.

*Böyledir kendini beğenmişlerin âdeti, böyle sarhoşça düşerler yüksekte
Bu küçük halinle elinden bir şey gelmez, akıllı olman gerek
Senin için uçmak henüz çok erken ve zordur, yapmak için yeni şeyler çok
çalışman gerek
Bu cesareti zaman sana öğretir. Hem seni, hem kolunu kanadını
güçlendirir*

...

*Henüz senin kafes ve esaretten sıkıntın yok, çocukların oyundan başka
arzuları yok
Ham düşünceyle kimse olgunlaşmadı, varlık yolunu kimse adımlamadı
Senin hüner azığını biriktirmen ve hayat sözünü öğrenmen
Önce iki ayağıyla yere sağlam basmak, sonrada ayaküstüne dikilip
durmak
Tedbir kanadı olmadan sarhoşluktur uçmak, bazen iniş bazen çıkışlıdır
hayat*

...

*Burada sen hazine, bense senin muhafızın gibiyim, senin için rahatlık
benim için eziyet*

Sen de bir gün bu yuvadan çıkarsın, feleğin oyunlarının sihri görürsün

...

*Beni tuzaklarda çok esir ettiler. Çocuklar kanatlarımı kırdılar
Bazen kapıdan bazen duvardan taş geldi, bazen elim bazen başım kanadı
Rahatlık bir an bile bana olmadı yar, bazen kediden korktum bazen
doğandan*

Feleğin fitne ve belaları bana yaşama sanatını öğretti

Köksüz fidan meyve vermez; senden gayret ve iş gerek, nasihat benden ²⁹

²⁹ a.g.e, s. 71-72.

Başka bir şiirinde ise şunları söyler:

...

Sert bir diken küçük bir çocuğun ayağına battı. Kıvrandı, yürüyemedi ve ağladı

Annesi ona ' bu ilk adımın eziyetidir, kişinin kendini beğenmesi olayların dikenine engel değildir.' dedi.

Hayatın acısını tatlısını henüz okumamışsın ömür defterinde. Yol da çukur da birdir senin gözünde

Senin gibi pek çok çocuk düştü yürürken, bu ibret taşığında kimdir düşmeyen?

Yürümenin zahmetini görmeden yol öğrenemezsin. Hata yapmadan doğru ve yanlış nasıl bileceksin?

Her üzüntüye çarpan kalp asla mutlu olmaz, her şeye üzülen kimse de uzun yaşamaz

Çocukluktan itibaren büyüklüğe hazırlan, sağlam azimdir zaaf hicabını parçalayan

Gözünü olaylara kapayanın gözünde ha on olmuş, ha yirmi; farkı ne?

Yara etkiliyse ha başında olmuş, ha göğsünde, ha ayağında. Boşa geçmişse ömür ha bir olmuş, ha bin; farkı ne?

Binlerce dağ yolunda engel olsa da yürü binlerce yol gereklidir, yorsa da seni.³⁰

Yaşadıkları hayat şartları sebebiyle annesini suçlayan bir yavru kuşa annesinin verdiği öğütler bütün çocukların ders alabileceği öğütlerdir.

Dün gece bir kuşcağız annesine ne zamana kadar bu karanlık yuvada kalacağız diye sordu

Ben kendi ömrümü senin gibi çalışmak ve bir yuva yapmak eziyetiyle boşa harcamayacağım

³⁰ a.g.e, s. 146.

*Uçma vaktim geldiği zaman bir gülden bir çimenliğe, bir damdan bir eve
uçacağım*

*Akıllı anne kuş güldü; sen çocuksun, çocuk çocukça laflardan başkasını
etmez dedi*

*Bilgili ve tecrübeli olursan, o zaman yem ve tuzağın fitnesinden emin
olursun*

Bedenini olaylar nişangâh yapınca bu emniyetli yuvayı hatırlarsın

...

*Varlık bahçesi tamamen belâlar tuzağıdır, ikbal bir masal devlet de bir
efsane*

*Yükselmek için saklan ki göresin iniş çıkışları, takdir edilmedi ebedi
mutluluk kimseye*

*Seher vakti bir gülün üzerine damlayan her bir damla ucu bucağı
olmayan bir ummandır*

...

Uç ama yuvadan uzaklaşma, cahilce fikirler ve arzular gösterme

...

*Ey gözümün nuru! Yuvanın huzuru ve gecenin sükûnetinden daha hoş
ufuklar yoktur*

Her kim asilik ederse zamanın elinde olan kırbaçla onu yakalarlar

Gemsiz hırs atını pek çok kişinin öldürmesi belki de ondan³¹

Pervîn, yavruları sebebiyle yuvasından ayrılamayan bir güvercinle, bundan dolayı onu kınayan bir serçenin münazarasını konu edindiği 'hadis-i mihr' şiirinde ise anne olmanın zorlu güzelliğini anlatır.

Seher vakti bir güvencine artık kafanı yuvadan çıkar dedi serçe

³¹ a.g.e, s. 204.

Gökyüzü parlak, ne zamana kadar sürer böyle karanlıkta uyumak
Bir gün uç etrafı gör
Kurumuş ağzına bazen soğuk su bazen taze meyve ile bahçelerde ıslat
Bana bak ben ne kadar güzel ve tombulum senin gibi zayıf miskin
kuşçağının yaptığı ayıp
Güvercin cihan şefkat sözünü sana da öğretir. Ey dost! Bir gün sen de
benim gibi anne olursun dedi.
Etrafın küçük çocuklarla dolunca, annelerin işinden başka bir iş
yapamazsın.
Annelik görevlerim olmadığı zaman ben de senin gibi manzara
seyrederdim.
...
Bir kuşçağının koruyucusu olan kuş mutludur. Kendisinden meyve
toplanan dal da yemyeşil.
O küçücük yuva çocukların oyunları ve sevinç sesleriyle cazip hale gelir.
Her ne kadar ben zayıf, yuvamsa çamurdan, ama inanmıyorum, var mı
benim gibi güçlü olan?
Gerçi bedenimden döküldü pek çok deri. Şüphesiz çektiğim eziyetlerimin
de vardır bir keyfi
Eğer gidersem bu hazineleri birisi götürür, ansızın yuvaya bir ateş düşer
diye korkarım.
...
Annenin zahmeti gibi hiçbir iş tatlı olmadı. Bundan daha kutlu bir
yazgıyı gören var mı?³²

³ a.g.e, s. 121.

Yukarıda da söylendiği gibi anne çocuğun ilk öğretmenidir. Ancak annenin de eğitimi ve bilgili olması gerekir.

....

*Çocuğun ilk öğretmeni annedir. Bilgin çocuğu cahil anne nasıl eğitebilir?*³³

Çünkü Pervîn'e göre bütün büyük şahsiyetler, büyük annelerin ellerinde yetişmiştir.

...

Eğer Eflâtun ve Sokrat büyükeliler, bunu küçükken onları yetiştiren mürebbiyelerine borçludurlar..

Lokman küçüklüğünde anne kucagında çok uyudu, sonra hikmet mektebinde filozof oldu.

Nice kahramanlar, salıklar, zahitler, fakîhler! Bir sûre bu okulun öğrencisi oldular.

Şefkat sözünü annesiz çocuk nasıl duyar, hangi ülke sultansız nizam ve düzen bulur?

*Bu günün genç kızı yarının annesidir. Evlâtların büyüklüğü anne sayesinde*³⁴

Anne çocuğunu yetiştirirken yavrusu kendi kanatlarıyla uçuncaya kadar karşılıksız pek çok zahmetlere katlanır.

...

O yumurta kırıldı ve anne seni şefkat eteğinde besledi.

Seni zayıf ve kanatsız görünce kendi kanadının altına aldı.

Sana meyve ve yem bulabilmek için dağ, tepe, ova gitmedik yer bırakmadı.

³³ a.g.e, s. 261.

³⁴ a.g.e, s. 188.

...

Seni bir daldan bir dala uçuruncaya dek öyle çok uçtu ki!

Sana pek çok yol yordam öğretti

Tuzağın fitnessi ve esaretin zahmetini bilesin diye seni bilgilendirdi.

...

Bunca zahmeti karşılıksız çekti.

Sonunda sen tecrübe sahibi olunca da gitti, bu görevi sana devretti.³⁵

...

Pervîn konuya anne açısından baktığı gibi çocuk açısından da bakmış; öksüz, yetim ve fakir çocukların dertlerine ortak, hislerine tercüman olmuş ve onları teselli etmiştir.

Dün bir çocuk annesinin kucagında mahallenin çocuklarından kimse bana değer vermedi diye ağladı.

Birisi beni suçsuz yere yanından kovdu, neşter yarasının verdiği acı o kınamalardan daha hoştu.

Çocuklar benim arkadaşlığımıza ilgi göstermiyorlar, öksüz çocuk çocuk değil midir acaba?

Öğretmen bugün derslerime bakmadı, fakirlerin gayret ve zahmeti semeresini vermiyor mu yoksa?

...

Annesi güldü 'senin fakirliğini kınayanlar gözyaşı cevherinin tanelerinden habersizler galiba'

Balta, keser ve oraktan başka bir şey olmayan babanın hayatından bir şey sorma

Bu eski hasırla babanın bazen kolu bazen astarı olmayan elbisesi yüzlerce gönül kanı satın alır.

³⁵ a.g.e, s. 85-86

Çok eziyet çekti, hiç kimse onu insan yerine koymadı, paraya pula sahip olmadığından isimsiz yaşadı.

Fakir çocuğun istek ve arzuları hatadır. Meyve vermez dolunun kırdığı dal,

Bu geniş tezgâhta zamaneyi dokuyan bizim için bundan daha güzel bir kumaş dokumadı.³⁶

Yetim bir çocuğun duygularını 'tıfl-i yetim', şiirinde şöyle dile getirir:

Küçük bir çocuk testiye kırdı, eve gidemem diye ağladı

Eğer hocam sorarsa ne yaparım? Testi onundu benim değil.

Bu olaydan kalbim kırıldı, zamanenin işi bundan başka değil.

...

Bir şeyler gördüm ama istemedim, benim gönlüm de gönüldür demir değil

Asla annemim yüzünü görmedim, yetim çocuğun gözü aydın değil

...

Annelerin kucağı hoştur, ne oldu ki benim başımı koyacak hiç kucak yok

Anne özlemiyle kime anne dediysem bana annem olmadığını söyledi

Eğer zamane bana düşman değilse neden benim için bir dost bırakmadı

...

Birçok çocuk evin nerde diye sordu, dedim ki hiçbir yer benim için mesken değil

...

Herkes yanımızda oturma diyor, hiçbir yer benim için oturulacak yer değil

...

³⁶ a.g.e, s. 194

Çocuklarla bahçeye gitmedim, çünkü solmuş goncaların açması mümkün değil

Eğer gül varsa benim annemdir. Madem ki o yok, gül bahçesinin gülü de gül değil

Her ne kadar gül, yasemin ve sümbülüm yoksa da ayağıma batan dikenlerdir benim gülüm

Öğretmenim tahtaya yazdı hiçbir çocuk senin gibi aptal değil

Her yazıyı yazdım ve okudum, ama talih okuyup yazmakla kazanılır bir şey değil

...

Benden behmen ayına göre ücret istiyorlar, sonuçta bu ay azerdir behmen değil

Felek sapanındaki taşların hepsini bana vurdu, artık sapanında taş kalmadı

Ne yapayım! Gönül feleğin cefasından emniyette olmadığından zamanenin evi harap.³⁷

Yakın bir temayı işlediği 'tire-baht' adlı şiirinde ise annesini kaybederek yetim kalan bir kızın üvey anne elindeki hayatını konu edinir.

Küçük bir kız bir kaza sonucu yetim kaldım diye ağladı

Bir başkası geldi eve oturdu, başka yaşam tarzından söz etmeye başladı

Kırmızı potinlerimi uzağa fırlattı, annemin elbiselerini giydi kuşandı

...

Benim elimi su ve ateşle yaktı, kendi parmağına yüzük yaptı

...

Benim sözlerimi alaya aldı, gece gündüz kalbime hançerler sapladı

³⁷ a.g.e, s. 177-179.

...
Kanlı göz yaşımı gördü, oğlu ve kızıyla kahkahalar attı

...
Yanımda kızını öptü, o busenin yaptığını yüzlerce hançer yapamadı

Benim kusurumu daima babamın yanında anlattı, onun suçlamaları beni çaresiz bıraktı

...
Babam yüzümü görmesin diye elimden tutup beni sokaklara attı

Geceleri silip süpürttü, gündüzleri de kapı bacada avare etti

Babam derdimden bihaber kaldı; o, hakkımda ne dediye inandı

...
Annem öldü ve beni zamane denizinde çapasız bir gemi gibi bıraktı

Felek ümit harmanımı bir kıvılcımla küle çevirdi

...
Annem kolum kanadımdı, kırıldı. Kuş kol kanatla uçar

Ben ezelden kara bahtlı değildim, her ne yaptıysa bu çarkifelek yaptı.³⁸

2- Tarih sürecinde toplum ve kadın:

Pervin aydın bir ailede yetişmesine ve yaşadığı çağda bir kadının yapabileceği en iyi tahsili almasına rağmen İran toplumunun o günkü erkek egemen düzenine uyarak dış dünyadan kopuk bir ömür geçirmiştir. Ne var ki o, bu tür bir hayatı hemcinslerine lâyük görmemiş ve her fırsatta bundan şikâyet etmiştir. Koleji bitirdiği zaman diploma töreni münasebetiyle yapmış olduğu “Kadın ve Tarih” konulu bir konuşmaya Ortaçağ Avrupası’nın karanlık durumunu anlatarak başlamış ve şu tesbitlerde bulunmuştur.

³⁸ a.g.e, s. 111

Erkek, ilkel çağdan uygar çağa geçişte sevincinin ve elemnin ortağı olan kadının hakkına saygı göstermedi. Zorlukları aşıp rahata kavuşunca da kadının manasız bir beden ve iradesiz bir alet olduğuna karar verdi. Daha sonra bilginler, kadının mevkisinin ve değerinin erkeğin zulmünden dolayı azaldığına karar vererek erkeklerin yol açtığı tahripleri gidermek için kadının eğitim ve öğretimine önem gösterdiler. Çaresizlik içerisinde geçen asırlardan sonra kadın kendi değerine kavuştu ve yarının büyüğü olacak çocuklarını bilinçli olarak eğitti.

Yukarıda açıkladığımız husus Avrupa'daki durumdu. Halbuki dünya medeniyetlerinin beşiği ve dinlerin doğuş yeri olan şark ülkelerinde ünlü büyükler şarkın eski medeniyetinden haberli olmalarına rağmen kadına değer vermedikleri için mutluluk kervanı bu ülkelerden göç etti. Şarklı kadınlar sıkıntı, meşakkat ve zorluk içinde yaşadılar. Ümitsiz cahil anneler çocuklarını bilgisiz yetiştirdiler. Şarklı çocuklar içte aile eğitiminden dışta da ıslahtan ve terbiye edilmekten mahrum kaldılar.

Bütün bu olumsuz tabloya rağmen kadının eğitimi ile ülkesinin eski parlak günlerine kavuşacağını ümit eden Pervîn konuşmasını şu cümlelerle tamamlar:

Toplumun birçok meselesi kadınların eğitimi ile hallolacak, ikbal meleği Siruş ve Daryuş'un ülkesinin fezasında kol-kanat çırpacaktır.³⁹

1314 hş. (1935)'de Şah'ın emriyle peçenin yasaklanması üzerine kaleme aldığı bir şiirde kadının İran toplumundaki durumunu şöyle dile getirir.

İran'da kadın bundan önce sanki ki İranlı değildi. Bahtsızlık ve perişanlıktan başka işi yoktu.

Yaşam ve ölümü inziva köşesinde geçiyordu. O günlerde kadın zindanda değil de neredeydi?

Hiçbir canlı, kadın gibi karanlıkları kendine barınak edinmedi. Hiç kimse kadın gibi, müraât mabedinde kurban değildi.

İnsaf mahkemesinde kadın için şahit yoktu. Kadın fazilet okulunun talebesi değildi.

³⁹ İ'tisâmî, *Mecmua-yi Makâlât* s. 23-26

Kadının feryatları bir ömür boyu cevapsız kalıyordu. Bu zulüm aşikârdı, gizli değildi.

Elinde değnek, sırtında kabalak ile çoban görünümlü olsalar da erkeklerin hepsinin yaradılışında kurtluk vardı.

Hayatın geniş meydanında kadın için kader ve kısmet ancak dar alandı.

Bilgi nurunu kadının gözünden saklıyorlardı. Bu bilgisizlik kadının tembelliği ve acizliğinden değildi.

Kadın nasıl dokumacı olabilir? Ona hüner iş ve ipliği verilmemiş ki! Çiftçi olmayan yerde harman ve hasattan söz edilebilir mi?

Bilgi dükkânında meyveler çoktu, ama bundan kadının nasibi asla yoktu.

Kafeste dinleniyor ve kafeste can veriyordu. Gül bahçesinde bülbülün adı yoktu.

Kadının nasibi, taklit, fitne çölü ve belâ kuyusuydu. Yolu bu karanlık yol olmayan kadın akıllıdır.⁴⁰

...

3- Eğitim ve ilmin kadın için önemi:

Kadının eğitimine, ilim ve irfan kazanmasının gereğine inanmış olan Pervin bu yolda samimi olarak gayret göstermekle kalmamış hemcinslerini de buna teşvik etmiştir.

...

İster kadın ister erkek eteğinde ilim bağından meyve toplayan kimse yüce ve mutlu olur. Hüner pazarında ve bilgi tezgâhında eşyalar var, gel birlikte tüccar olalım.

Eğitim ve öğretim cevherini satın almayan kadın aziz ömrünün cevherini ucuza sattı.

Pervîn! İyi kadının eli ve boynu için ilim cevheri lâzımdır, renk cevheri değil.⁴¹

⁴⁰ *Dîvân*, (nşr. Ebü'l-Feth l'tisâmî) s. 153–154.

⁴¹ *a.g.e.*, s. 188–189.

Kadının toplumda hor görülmesine cahilliğine sebep olduğunu, bu durumun ancak ilim tahsiliyle giderilebileceğini söyler:

...

İrânlı kadınların hor görülmesi tamamen bilgisizlikten... Erkek veya kadın için üstünlük ve rütbe geçer bilmekten.

Kimse kız budala, erkek akıllıdır demesin diye, her kız ilim öğrenmenin kadrini bilmelidir.⁴²

Zahiri güzelliklerin, süs ve ziynetlerin kadının değerini atırmayacağını; kadın cahil kaldıkça bu durumun düzelmeyeceğini; gerçek güzelliğin ancak ilimle kazanılacağını vurgular.

...

Güzelliğin ilimden olması gerekir. Üstünlüğün şartı zümrüt bilezik ve Bedahşan'ın yakutu ile değildir.

...

Kadının cahil olduğu yerde altın ve süsün ne faydası var? Altın ve süs cahilin ayıbını örten perde değildir.⁴³

...

Kadın her ülkede hüner kazanarak şöhret buldu. (Hâlbuki) Bizden hiç kimse bu gaflet uykusundan uyanmadı.⁴⁴

Pervîn'e göre her insan sadece kendi gayretiyle yeterli bilgiyi elde edemez. Bunun için eğitime ihtiyacı vardır.

Biz ot değiliz ki bir ırmak kenarında veya ovada kendi kendimize bitelim. Bir kuş değiliz ki bir avuç yem ile memnun olalım.⁴⁵

⁴² a.g.e, s. 260-261.

⁴³ a.g.e, s. 153.

⁴⁴ a.g.e, s. 261.

⁴⁵ a.g.e, s. 189.

O, kadınları gayretli olmaya ve çalışmaya davet ederken onlara şu sözlerle seslenir:

*Gevşeklik ve kendini beğenmişlik şeytanın yaygısıdır, o ortadan kalkmazsa biz kalkarız.*⁴⁶

*Ey kız kardeşler! Gayret gösterme fırsatı olduğu sürece bu dalın goncası bizim elimizin ve eteğimizin süsüdür.*⁴⁷

4- Kadın-Erkek eşitliği

Asırlar boyunca İran toplumunda kadın ikinci sınıf insan muamelesi görmüş, meşrutiyet devrine gelinceye kadar da bu durum dillendirilmemişti. Meşrutiyet döneminde demokratikleşme ve modernleşmenin gereği olan bazı hakların kazanımı için mücadele veren İran aydınları kadının sosyal hayattaki durumunu sorgulamış ve çözümler üretmeye çalışmışlardır. İşte Pervîn de Tanrının kadınlara lütfettiği haklarının beşeriyetin eliyle gasp edilmesine rıza göstermeyerek isyanını şu ifadelerle dile getirmiştir.

*Hükm-i ilâhi hiçbir yerde ve hiçbir şekilde kadının mutlak noksan erkeğin mutlak kamil olduğunu yazmadı.*⁴⁸

*Neden kadınlar kendi hukuklarından nasipsizdirler, neden bu kavmin ismi her defterden silinmiş?*⁴⁹

Pervîn, kadın erkek eşitliğinden ziyade bu iki cinsin birbirini tamamlayan iki unsur olduğunu savunmuş ve şöyle demiştir:

...

Ey filozof! Kadının ve erkeğin vazifesi nedir, bilir misin? Birisi gemi diğeri kaptan.

⁴⁶ a.g.e, s. 189.

⁴⁷ a.g.e, s. 260.

⁴⁸ a.g.e, s. 187.

⁴⁹ a.g.e, s. 261.

Kaptan akıllı ve gemisi sağlam olunca, artık dalgadan, uçurumdan, tufandan ne korku!

Kainatın hadiselerinin denizinde olay günü çalışma ve iş beklentisi hem erkek hem kadından.

...

Eğer kadınların yamaları iyi olmasaydı erkeklerin güzel elbiseleri lime lime olurdu.

Erkeğin yol azığı ve gücü nedir? Kadının dostluğu, kadının serveti ve dünya malı nedir? Çocuklarının sevgisi

İyi kadın yalnız evinin hanımı değildir. Doktor hemşire ve polistir..

Kadın selâmet zamanında arkadaş ve şefkatli dost, kötü günde de dert ortağı ve yardımcıdır.

...

Ömür atı gemi azıya alınca, bazen erkek bazen kadın dizginleri ele alır.⁵⁰

Hatta bazı yönlerden kadının erkeğe üstünlüğüne işaret etmiştir

.....

Kadının olmadığı yerde dostluk ve şefkat olmaz. Gönlin öldüğü bedende ruh da ölür.

...

Kadın varlık hanesini oluşturan ilk şeydir. Temelsiz ve esassız bir yuvayı yapmak mümkün mü?⁵¹

5- Kadın ve Ahlak

Pervîn için ahlak her şeyden daha önemlidir. O bir arif, bir zahit hatta bir kadından önce ahlak öğreticisidir. Avrupalıların tabiriyle bir moralisttir. Onun şiirinde her şey ahlak terazisiyle tartılmış, ahlaka uygun ise değer kazanmış,

⁵⁰ a.g.e, s. 188.

⁵¹ a.g.e, s. 187-188.

aksi halde reddedilmiştir⁵². Bu bağlamda kadınları iffetli olmaya davet ederken anlamını idrak etmeden din adına yapılan bazı hareketlerin yanlışlığına da işaret etmiştir.

Sadelik, temizlik ve sakınma birer cevherdir. Parlayan cevher sadece madenden çıkarılan mücevher değildir.

...

Ayıpları, sakınma elbisesi ile örtmüşler. Ama kibir ve arzu elbisesi çıplaklıktan daha iyi değildir.

Kadın vakur olduğu sürece aşağılanmaz. Temiz insana zarar, adı kötüye çıkmıştan gelmez.

Kadın hazinedar, iffet hazine, hırs ve tamah da hırsız gibidir. Eğer kadın onu koruyabilmek için gerekli örften haberi değilse vay haline!

Şeytan takva sofrasına misafir olmaz. Çünkü bilir ki orası misafirlik yeri değildir.

Doğru yolda yürümek gerek. Çünkü eğri yolda rızık için yürümek pişmanlıktan başka bir şey getirmez.

Göz ve gönle iffetten perde gerekir. Çarşaf giyme Müslümanlığın esası değildir.⁵³

Kendini küpe, gerdanlık ve mercan bilezikle büyük sayan (kadın) hanım değildir.⁵⁴

6- Toplum Kalkınmasında Kadının Rolü

Toplumun kalkınması ve uygarlaşmasında kadının rolü bugün herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Ancak Pervîn'in yaşadığı çağa kadar onun ülkesinde bu durum tıpkı diğer şark memleketlerinde olduğu gibi gündeme taşınmamış ve bu yolda adımlar atılmamıştır. Meşrutiyet yönetiminin sağladığı

⁵² Sîmîn Behbehânî, 'Pervîn, Şair-i İhsâs ve A'tife', *Divân* (nşr. Ahmed Kerîmî), s. 31.

⁵³ a.g.e, s. 154. *Divân*, (nşr. Etü'l-Fethi İ'tisâmi) s. 154.

⁵⁴ a.g.e, s. 189.

bazı imkânlar en azından bazı yenilikçi fikirler, Pervîn'i de bu hususta düşünmeye sevk etmiş ve bu konu hakkındaki görüşlerinin şiirlerine yansımaya sebep olmuştur. Ona göre uygarlığın bu düzeye gelmesinde bütün engellerine ve zorluklarına rağmen kadının rolü büyüktür. Eğer ona imkân ve fırsat verilirse üstesinden gelemeyeceği iş yoktur.

Kadın zahmet yolunda mum gibi erimeseydi bu karanlık yolun sonunu kimse bilmezdi.

Eğer kadın güneş gibi ışıklarıyla varlık dağına vurmasaydı madendeki cevher aşk cevherine dönüşmezdi.⁵⁵

Gayret yolu ve mutluluk ülkesi bugün bizim elimizde olan bu bilgî meşalesi ile aydınlıktır.

Bizim fazilet ve edepten kol kanadımız olsa bütün çaresizliğimize rağmen ay ve güneşi bile geride bırakırız⁵⁶

Asırlar boyunca sosyal hayattan koparılan kadınların yanlış yönlendirilmeleri sebebiyle lüzumsuz işlerle uğraşmalarını ise şöyle eleştirir:

Daima bizim vaktimiz falanın elbisesinin fiyatı ve filânın ayakkabısının değerinin ne olduğu hususunda harcandı.⁵⁷

Şiirlerinde anne olarak kadın ve kadının toplum içindeki yeri gibi konuları inceleyip okuyuculara sunmaya çalıştığımız Pervîn hakkındaki bu makaleyi, çağdaş şair ve yazarlardan Dr. Muhammed Ali Nuduşen'in onun hakkındaki değerlendirmeleriyle bitirelim:

'Pervîn, orta kültüre sahip, sabırlı ve soylu, evine vefalı İran kadının ruhunu anlatıyordu. Pervîn'de, Firdevsî'nin utangaçlık ve ağırbaşlılık olarak nitelendirdiği ve en eski dönemlerden beri Şehnâme'deki büyük kadın tiplerinin mücehhez olduğu bir hal görürüz... Bana göre Pervîn'in asıl kıymeti, sözünün arkasında gizli olan asil çizgide ve bütün iniş çıkışlarına rağmen, İran kültürünün büyüklüğüne ve İran milletinin asaletine olan bağlılığında yatmaktadır. Sözün kısası, bütün çekingenliğine ve siyasete girmekten

⁵⁵ a.g.e, s. 188.

⁵⁶ a.g.e, s. 261.

⁵⁷ a.g.e, s. 189.

*kaçınmasına rağmen son 50 yılda kim herkesten daha çok İran kadınının medar-ı iftiharı olmuştur diye sorarsanız Pervîn'dir derim...*⁵⁸

⁵⁸ Nejat A. Mercanî, 'Pervîn: İran Edebiyatı Göğünde Bir Yıldız', Nâme-i Aşina, yıl 2, sayı 1, s. 80